

umiril v sklenjeni metrični obliki klasičnega, čeprav ne vedno do kraja dognanega soneta. V to smer oblikovanja ga je utegnilo navajati prevajanje Danteja, Petrarce in Rilkeja. Ne le zunanja forma, tudi vsebinska stran Čampovih pesmi postane enotnejša, kajti vse njegovo čustvovanje se strne okrog tihe sreče na novo ustvarjenega doma. Iz te osvojene resničnosti, iz pravega občutka življenjskega toka, ki ga zdaj vodi skozi vse tisto, kar človek, kakršen je Čampa bil, lahko doživlja, se pesniku utrne čudovita himnična pesem ljubezni. Tu sta se življenjski občutek polnosti in oblikovalni moment strnila v zanimivo sintezo, ki predstavlja umetniški vrh celotnega Čampovega ustvarjanja. Nastala je zbirka sedemindvajsetih sonetov z naslovom *Sotor v zatišju*, med javnost pa jo je pesnik poslal proti koncu leta 1941 ter z njo dosegel pomembno priznanje. Dejansko pomeni ta zbirka precejšnjo izjemo v slovenski poeziji, ker bi težko našli tako enotno zasnovano zbirko ljubezenske motivike. Res je sicer, da čustveno doživljajski lok, ki ga avtor začrta od zasnutnega ljubezenskega momenta mimo združitve in materinstva do srečnega sklepa v zatišju domačnosti, izzveni nekoliko konvencionalno, shematično, toda nikakor ni mogoče prezreti notranje intenzitete doživetja. Pomemben sestavni del teh pesmi predstavljajo tudi podobe iz narave, kakor je bilo opaziti v precejšnji meri že v zgodnji dobi. Pa še nekaj: skladno z ostalimi prvinami se je razvijal tudi Čampov pesniški izraz, ki zanj lahko trdim, da v tej zbirki zveni najbolj lirično z odenki na novo ustvarjene metaforike.

Ko dandanašnji ocenjujemo literarno osebnost Ivana Čampe, moremo reči, da je prav s svojo zadnjo zbirko *Sotor v zatišju* svojevrstno in izvirno dopolnil notranji obraz slovenske lirike tega časa, dopolnil podobo literarne generacije, ki ji je pripadal. Zato je koprška založba Lipa napravila več kot zgolj in samo pietetno gesto, ko je ob dvajsetletnici Čampove smrti izdala izbor njegove poezije pod naslovom *Lojze se iskri*. Knjiga ne prinaša le najbolj značilnih in najbolj kvalitetnih pesmi, ampak tudi obsežno študijo o Čampovem življenju in delu izpod peresa Jožeta Dularja, ki je s tem opravil tudi nujno literarno-zgodovinsko delo ter v mnogočem začrtal dokončne ugotovitve o pesniku, pisatelju in prevajavcu Ivanu Čampi. Nikakor ni zgolj naključje, da so knjigo opremili z likovnim gradivom Rika Debenjaka.

Andrej Tušek

LOJZE ZUPANC, LAJNAR SVETE DRUŽINE

Lojze Zupanc se je v slovenski beletriji uveljavil doslej predvsem kot zbiravec ljudskega blaga in ne toliko kot izvirni pisatelj. Njegovo do zdaj najobsežnejše delo, roman *Mlini stoje*, ki zajema snov iz življenja v Beli krajini med obema vojnama, naj bi s svojo »sociološko« analizo pokazal vzroke za politične boje in strankarstvo na vasi in jih obsodil; žal, pa se avtor ne more odreči svojemu pol rousseaujevskemu pol romantičnemu svetovnemu nazoru, ki nima prav nič skupnega ne s sociološko ne s psihološko analizo dogajanja, ki ga opisuje: preveč je namreč nagnjen k moraliziranju in gartenlaubovski čustvenosti, poleg tega pa se ne more izneveriti svojemu konjičku, strastnemu nagnjenju do folklore, zato nastopa v vseh njegovih delih tolikšno število ljudskih posebnosti.

Ta mali ekskurz o Zupančevem prejšnjem pisanju je bil potreben predvsem zato, ker se vse značilnosti le-tega odražajo tudi v njegovem najnovejšem proznem tekstu*. Avtor skuša v tej zbirki avtobiografskih črtic prikazati (danes že malce anahronistično) tragikomično resničnost predmestnega življenja v prvi polovici našega stoletja. Seveda ga pri tem močno ovirajo že zgoraj omenjene posebnosti njegovega pisanja, ki pa so se jim tudi tokrat pridružile še nekatere čisto »obrnitiške« napake: razvlečenost, sentimentalno psihologiziranje, pisateljska nediscipliniranost in (ne nazadnje) pomanjkanje močnejšega umetniškega navdiha, s katerim bi avtor prenetel faktografijo in jo izoblikoval v ustrezno literarno podobo. Edina izjema je v celotni zbirki samo črtica *Ribja smrt*: v tej je človečnost dobila ustrezne dimenzije, zategadelj črtica bravca pritegne in ga prepriča.

Poglavitna umetniška zmota, ki se odraža v pričujoči knjigi, pa je vsekakor v tem, da si avtor ni čisto na jasnem, kakšna je razlika med faktografijo in literaturo. Posledica te zmote je, da se njegov poskus prikazati v svojih v bistvu nepretencioznih utrinkih in skicah že prej omenjeno tragikomično realnost predmestnega življenja sprevrže v »karikaturu ali celo grotesko te resničnosti« (Mitja Mejak). Tudi jezik, v katerem je tekst napisan in ki naj bi s svojim grobim naturalizmom ustvarjalno podprl avtorjevo hotenje zbuditi v bravcu vtis resničnosti in prepričljivosti, to grotesknost samo še podpira. Tako novi Zupančev tekst samo potrjuje veljavnost že malce banalne resnice o razliki med fotografijo in umetniško sliko.

Borut Trekman

LIKOVNA UMETNOST

LJUDSKO SLIKARSTVO NA SLOVENSKEM

Ljudsko slikarstvo na Slovenskem, druga letošnja razstava Etnografskega muzeja v Ljubljani (pripravil jo je Gorazd Makarovič), pomeni prijetno presenečenje. Navduši nas jasna izpeljava osnovnega koncepta: odvisnost ljudskega slikarstva od položaja v prostoru in arhitekture. Kljub skromnemu obsegu bo razstava obogatila tako laika kot strokovnjaka. V skopih obrisih nam nakaže osnovno problematiko kvalitativnega vrednotenja ljudskih umetnin, hkrati pa prvič predstavi posamezne najpomembnejše ljudsko umetnostne delavnice, ki so na Slovenskem delovale v prejšnjem stoletju. Prireditelj je zapisal, da sta ikonografski in regionalni prezentacijski kriterij zanemarjena zaradi pomanjkanja primernih razstavnih prostorov. Vendar se nam dozdeva, da bi ta vidik brez škode odpadel tudi pri obširnejšem izboru. Saj je pretirano poudarjanje ikonografske in regionalno-stilne komponente često le beg pred globljo znanstveno problematiko. Pomanjkanje kriterijev za vrednotenje umetnostnih kvalitete pa je vzrok, da do onemoglosti ponavljamo zveneče, a prazne fraze o neposrednosti, svežini, ljubeznivosti in naivni čustvenosti ljudske umetnosti. Kako se moramo približati umetnostni kvaliteti (vsaj iz enega aspekta), pa nakazuje pričujoča razstava.

* Lojze Zupanc, Lajnar svete Družine. Opremil in ilustriral Janez Vidic. Založba Obzorja. Maribor 1963.